

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. balandžio mėn. 4 d. / April 4, 1987 Nr. 66(14)

KERTINĖ PARAŠTĖ

TV „Amerikos“ kritikai ir sovietinė tikrovė

Šių metų vasario mėnesį amerikiečių televizijos ekranuose pasirodė serija, pavadinta „Amerika“, vaizduojanti Sovietų Sąjungos okupuotas Jungtines Amerikos Valstybes. Ši programa sukėlė nepaprastą triukšmą ir Sovietų Sąjungoje, ir pačioje Amerikoje. Kai kurios amerikiečių organizacijos teigė, kad nepalankiai vaizduodama Sovietų Sąjungą ir jos santvarką, serija stato pavojų pasaulio taikai. Kiti kritikavo programą, nes joje amerikiečiai vaizduojami kaip silpnavaiviai, kurie tikrai pakliuvę po okupantų letena ima organizuoti pasipriešinimą. Dar kiti tvirtino, kad „Amerikos“ turinys primena pigų romaną. Sovietinė spauda ir sovietiniai atstovai užsienyje maišė televizinę „Ameriką“ su dumbliu, nes joje išdrįsta tvirtinti, kad Sovietų Sąjunga prievarta ar klaida okupuoją kitas šalis, persekioja jų gyventojus ir stengiasi įbrukti savo ideologiją.

Vieną įdomiausių komentatūrų apie televizinę seriją „Amerika“ savaitiniame TV Guide, televizijos programų vadove, vasario 14 d. numeryje paskelbė Harrison Salisbury, kuris 1985 metų lapkričio mėnesį buvo apsilankęs Vilniuje drauge su amerikiečių rašytojų delegacija. Mykolas Sluckis tada paskelbė, jog tai „garsus rašytojas, ne mažiau žinomas garsus žurnalistas ir šiandien artimas vadovaujanti JAV elitui“. Oficialioji spauda Salisbury pavaizdavo kaip apie Lietuvą nieko nežinojusį, o dabar „tarybine“ Lietuva nepaprastai susižavėjusį rašytoją. Iš tų aprašymų atrodė, jog tasai ilgai Sovietų Sąjungoje gyvenęs istorikas nieko nežino apie Stalino-Hitlerio pakta, Lietuvos užpuolimą ir prievartinį įjungimą į Sovietų Sąjungą, lietuvių pasipriešinimą, gulagus bei rusinimą. Kaip tam Salisbury atrodė televizijoje pavaizduota sovietinė Amerikos okupacija? „Puiki melodrama“, rašo jis, „bet ji neturi nieko bendro su man žinomais Sovietų Sąjungos okupaciniais metodais... Nuo 1939 metų Sovietų Sąjunga užėmė dešimt valstybių, tačiau Kremlius niekad nenaudojo tokių švelnių subtilių metodų (kaip televizijos programoje). Juoda darba visad — visad — atliko Raudonoji

armija. Teisybė, Sovietų Sąjunga naudoja psichologinio karo priemones, propaganda, vietinius agentus, slaptają policiją ir knisais po kitų šalių pamatais. Tačiau visa tai buvo daroma Raudonajai armijai jau paruošus dirvą“. Televizijos serijoje „Amerika“ vyraujanti melodrama ir „moralinio stuburkaulio“ problema nevaizduoja jokio vaidmens. Sovietų Sąjungai 1930-1940-ais metais praryjant Pabaltijo valstybes, Stalinui su Hitleriu pasidalijant Lenkiją, okupuojant Besarabiją, ar „Žiemos karą“ su Suomija. Komunistiniai režimai ne taip buvo įbrukti Lenkijai, Čekoslovakijai, Vengrijai, Rytų Vokietijai, Šiaurės Korėjai, ar Afganistanui, į kurį buvo pasiųsta Raudonoji armija, kai vietinis Maskvos remiamas režimas nebegalėjo sukontroliuoti savo gyventojų.

Anot amerikiečių istoriko, televizinėje „Amerikoje“ rodoma sovietinė okupacija neįtikėtina švelni. Į Gulagą ištremtas kandidatas ir JAV-bių prezidentas Raudonoji paleidžiamas, grįžta gyventi į savo ūkį Nebraskoje ir tampa antisovietinės rezistencijos didvyriu. Salisbury primena, jog tikrovėje nebuvo tokio atvejo, kad potencialus Maskvos priešas būtų sugrąžintas į apyvartą: „Sovietinė medicina tokiais atvejais gerai žino: kulką į pakaušį“.

Ar Sovietų Sąjunga tikrai galėtų taip, be kovos, užimti Ameriką? — klausia Salisbury, ir atsako: „Aš negaliu įsivaizduoti, kad amerikiečiai imtų ir pavirstų į drebučius. Tai ne ta šalis, kurią aš pažįstu. Išmušus pavajaus valandai, mes sutelktumėm savo jėgas, kaip tai įvyko po triuškinančio japonų puolimo 1941-ais metais... Aš nematau, kad mes pavirtom savizudžių tauta, kaip, man rodos, galvoja televizijos programos autorius. Niekas taip nesukrėtus Amerikos piliečių, kaip net ir mažiausia sovietinės okupacijos užuomina. Net jei ir Amerikos vyriausybė bei kariuomenė... taptų Maskvos padlaižiais, aš tvirtai tikiu, kad... amerikiečiai su jais susitvarkytų nuogom rankom ir tada nušluotų bet kokius sovietinius okupantus“, rašo Harrison Salisbury.

rs

Pasikalbėjimas apie Kernavės miestą, Vilniaus katedras ir Perkūno šventyklą

Praėjusį rudenį, lapkričio mėn. 7-9 d. savaitgalį, Chicagoje vyko tuo pačiu metu du didesni kultūriniai renginiai: DePaul universiteto seminaras „The Creativity of Tradition“ ir metinis „Ateities“ akademinis savaitgalis. Dr. Marija Gimbutienė, University of California — Los Angeles archeologijos profesorė, atvykusi paskaitai į DePaul seminarą, Chicagoje Santaros-Sviesos skyriaus ir „Ateities“ akademinio savaitgalio rengėjų prašoma, sutiko ta progą duoti pokalbį lietuviškai publikai „Ateities“ savaitgalio programos rėmuose. Dr. Gimbutienė pažymėjo, kad tai nėra nauja paskaita, kuriai paruošti ji paprastai skiria metus ar dvejus, o greičiau neformalus pokalbis su klausytojais apie naujausius archeologinius kasinėjimus Lietuvoje ir jų reikšmę. Čia spausdiname to pokalbio tekstą ir profesorės atsakymus į publikos jai pateiktus klausimus. Dr. Marija Gimbutienė klausytojams pristatė Chicagoje Santaros-Sviesos Federacijos skyriaus atstovą architektą Vytautą Vepštas.

Vytautas Vepštas:

Atrodo, kad Santara ir Ateitis gali geriau bendrauti, negu Bendruomenė ir Altas. Šiaip ar taip, pažūrėsim. Turiu garbę jus trumpai supažindinti su profesore Marija Gimbutiene, kuri mums daugiau mažiau visiems pažįstama, ji lankėsi keletą kartų Chicagoje. Profesorė Gimbutienė mokslo pasaulyje galbūt daugiausiai žinoma dėl jos rekonstrukcijos neolitinės civilizacijos, klestėjusios Europos pietryčiuose nuo maždaug 7,000 iki 3,500 metų prieš Kristų. Ji pavadino ją „Civilization of Old Europe“, arba lietuviškai turbūt „Senosios Europos kultūra“. Tai yra aprašyta jos knygoje *The Gods and Goddesses of Old Europe: 7,000 to 3,500 BC*. Be to, ji yra autorė 17 knygų bei apie dvidešimt straipsnių apie Europos proistorę, mitologiją, ūklorą bei senųjų religijų rekonstrukciją. Mums gal geriausiai pažįstama jos knyga yra *The Balts*, išleista 1963 m. Londone, kurios italškas vertimas pasirodė 1967 m., vokiškas 1983 m. išleistas Muenchene, ir galų gale lietuviškas papildytas vertimas 1985 m. išleistas Vilniuje.

Dabar visi lietuviai patriotai paprastai, kai profesorė kalba apie baltus, sako: baltai tai baltai, bet kur čia buvo tie lietuviai? Aš nežinau, bet man rodos dabar Lituanistikos institutas Chicagoje, kaip atsakymą į visus tuos klausimus, leidžia jos naują

knygą, kurios pavadinimas yra *Lietuvos proistorė ir mitologija*. Šiai vėliausiai knygai visą pluoštą naujų žemėlapių gamina Rimantas Kunčas-Zemaitaitis — čia štai sėdi šitas gražus jaunuolis. Šiuo metu Marija Gimbutienė yra Europos archeologijos profesorė Kalifornijos universitete Los Angeles (UCLA) bei *The Journal of Indo-European Studies* archeologijos skyriaus redaktorė. Kviečiu Marija Gimbutienė.

Marija Gimbutienė:

Noriu pasidalyti įspūdžiais iš Lietuvos, kadangi man teko spalio mėnesį ten būti penkias dienas ir pamatyti didžiausios reikšmės turinčius kasinėjimus Lietuvoje. Tai nuo to aš ir pradėsiu, o paskiau žiūrėsim, kaip mūsų pasikalbėjimas išsivystys.

Pirmiausia noriu pora žodžių pasakyti apie Kernavės miesto atradimą, o toliau pereisim į Vilnių, kur po katedrą yra atrasti nepaprasti dalykai. Tikrai manau, kad mes liudijame istorinius įvykius, kadangi anksčiau tokių radinių nebuvo surasta. Archeologiniai dalykai paprastai surandami netyčia — kas nors užkliuvo už ko nors, kas nors kas nors stato, griaua, ir tada surandama. Taip įvyko ir su Kernavės atradimu, ir taip pat su Vilniaus katedros vietove, kur po katedrą yra penkių tūkstančių metų proistorė ir istorija. Apie Kernavės miestą anksčiau nebuvo kalbama. Dabar visai neseniai ten vyko melioracijos darbai ir melioratoriai išvertė rastus pelkėje, slėnyje. Nuo to ir prasidėjo atradimai. Atsirado Kernavėje architektas Lasavickas ir mato: rastai išversti. Tada ir atsirado reikalas išsiaiškinti: kodėl tenai rastai išversti. Tuoju susitarta su Vilniaus universitetu, kad kasinėsimi būtų pradėti. Archeologas Luchanas pradėjo kasinėjimus, kuriuos globoja Vilniaus universitetas, istorijos fakultetas. Luchanas, kaip galite spręst, iš pavardės nelietuvius, bet gudų kilmės, tačiau pasidares tikriausias lietuvis. Šiuo metu jis yra pėrimęs archeologijos paskaitas Vilniaus universitete ir vykdo Kernavės tyrinėjimus.

Kernavėje, kiek galima spręsti iš pirmųjų metų kasinėjimų, Pažaislės slėnyje, tarp piliakalnių ir pelkių prie Neries, yra buvęs miestas, kuriame skaičiuojama galėjo būti nuo keturių iki penkių tūkstančių gyventojų. Mūsų įprastiniu galvojimu, prieš septynis ar šešis šimtus metų miestai tik galėjo turėti apie pora šimtų gyventojų. Tai yra netiesia — galėjo būti ir didesni miestai.

Pradėjus kasinėti, tučiuojau atrastos gatvės. Keliai buvo grįsti rasta mažiausiai trijų metrų pločiu. Atkasta pirtis, išlikusi beveik tokia, kokia ji buvo keturioliktame šimtmetyje — su krosnimis, su vantomis, keliukas į tą pirtį veda aplink. Gali apie tą pirtį pasivaikšioti ir įeiti į ją. Žodžiu, gali atkurti, kaip žmogus maudėsi keturioliktame šimtmetyje. Toliau atkastas amatininko namas. Ten atrasta visokių metalo gabaliukų, odos gabaliukų. Į krūvą sumestos liekanos, koks nors puspadiš, iš

Dr. Marija Gimbutienė

kurio galima nustatyti, kokiais batais avėjo tada žmonės. Rastas 43-čio numerio padas. Rasta įvairiausių amatininko įrankių, puodų, šaukštų, samčių, rasta, pavyzdžiui, tokių žalvarinių adatų, kuriomis ir šiandien būtų galima siūti. Rasta verpstės iš medžio, geriausiai išlikusios. Trys verpstės atrastos amatininko name. Varpsteliai ir taip toliau, ir taip toliau. Iš viso 30 dežių per vieną kasinėjimų sezoną.

Turime įrodymą, koks gyvenimas buvo. Kada skaitome istorijos knygas, dažniausiai neaišku, kaip paprastas žmogus gyveno, nes skaitome apie kunigaikščius, apie jų dvarus, apie piliakalnius, bet labai mažai žinome, kaip žmonės šalia piliakalnių gyveno, kokį kasdieninį gyvenimą jie turėjo. Tai svarbiausia, ką kasinėjimai atskleidžia. Dabar Kernavėje yra iškasta mažiausiai dvidešimtoji dalis viso miesto. Ir kasinėjimai tęsis galbūt dešimtį metų, jei bus lėšų. Ar duos valdžia lėšų, ar jų pakaks atkasti visam miestui, kad galime būtų parodyti pasauliui, kad va čia visos miestas atkastas? Pavyzdžiui, rusai Novgorode yra atkasę visą seną Novgorodą, atradę visą senąją Ladogą ir daug kitų miestų. Daugelyje pasaulio kraštų, kaip, pavyzdžiui, Lenkijoje ir Vokietijoje, vakarų slavų krašte, yra atkasta daug viduramžių laikų miestų. Mūsų krašte nė vieno miesto mes dar neturime atkasę ir atstatę. Galbūt pavyks šis, nes kai Kernavėje atkasė pirmuosius namus ir gatves, tai ir *Pravda* buvo paskelbta, kad atrastas miestas, o kai *Pravda* paskelbia, tai jau

tikras reikalas. Luchanas — jaunas, energingas žmogus. Reikia tikėtis, kad jis tęs kasinėjimus, ir įėjus mes čia visi džiaugsimės ir minėsime ir kartosime Kernavės svarbą, tai irgi atsiliops.

Po Vilniaus katedrą kasinėsimi prasidėjo dėl to, kad buvo nuspręsta, jog muziejui, kuris yra dabartinėje Vilniaus katedroje, reikalinga oro kontrolė. Kad paveikslai ten išsilaikytų, reikia įvesti šaldymą. Ir susitarta su švedų įmone, kad iki 1987 m. sausio 1 d. tas „air conditioning“ po katedrą būtų įvestas. Kai buvau katedroje, mačiau, kad vamzdžiai, kurie eina per visą katedros ilgį, yra tokio didumo kaip pusė stalo; atrodė baisaus didumo vamzdžiai. Kai jie vedami, tai viskas pakeliui griuina, kultūriniai sluoksniai sumaišomi.

Kas ten surasta? Sakau — penkių tūkstančių metų proistorė ir istorija po katedrą! Būtent per visą tą „tortą“ iš daugelio sluoksnių, einant gilyn, pačioje apačioje yra akmens amžiaus sodybėlė, kuri apytikriai datuojama 3,000 metų prieš Kristų. Ir toliau aukštyn eina kultūriniai sluoksniai: žalvario amžiaus, geležies amžiaus, ir eina iki istorinių laikų pradžios ir toliau iki dabartinės katedros. Tie visi sluoksniai nėra, kaip reikiant, ištyrinėti ir sunku detalčiau dabar apie juos ką nors pasakyti. Atsiminkit, kad kasinėjimui yra nepaprastai skubūs. Pavyzdžiui, Mindaugo katedrą atkasa staiga. Archeologai pritrūksta laiko nuodugnai iširti, prašo: duokit mums tris dienas dar, duokit savaitę. Ir taip visa laika vyksta.

Atrasta Perkūno šventykla: mums reikia dar savaitės! Duokit mums tą savaitę! Reikėjo valdžios prašyti laiko, ne vien lėšų. Girdėjau, naktimis ėjo ten kasti. Iš širdies, šitie kasinėjimai. Kasa ten iš tikrųjų du žmonės, abu architektai: Napoleonas Kitkauskas ir Albertas Lisanka. O trečias, tas *spiritus movens*, kuris atrado Kernavę, tai Sigitas Lasavickas, kuris visur yra, ir katedroje, ir aplink Gedimino kalną kasinėja. Ir visi kiti, kas dar ten padeda, — įvairiausi savanoriai, praeities mylėtojai.

Tarp akmens amžiaus gyvenvietės ir vėlyvesnių šventyklų yra geležies amžiaus ankstyvas lietuvių kultūros kultūrinis sluoksnis, būdingas savo brūkšniuotąja keramika. Toliau prasideda pagoniškos šventyklos, viena ant kitos. Jos, aišku, nerekonstruotos. Yra pagoniškos šventyklos. Toliau — tryliktojo amžiaus Mindaugo katedra: tryliktojo amžiaus vidurio krikščioniška, katalikiška katedra. Šią katedrą arba sudegino, arba ji pati sudegė, po to, kai Mindaugas atsiskakė krikšto po aštuonerių metų. Tada ant jos, ant tų pačių pagrindų, pastatyta Perkūno šventykla. Visai kitokia, negu katedra, būtent su aukuru viduryje. Į tą aukurą veda po dvyliką laiptų iš šono. Jie pastatyti šiaurinėje ir pietinėje navoj ir įėjimas yra iš Neries pusės. Perkūno šventyklą sunaikino tada, kada vėl Lietuva pasikrikštijo, būtent Jogailos laikais. Iš dokumentų gerai žinoma, kad Jogaila liepė sunaikinti tą šventyklą, sugriauti ją, sukapti Perkūno statulą, užgesinti amžinąją ugnį ir pastatyti toje vietoje naują bažnyčią. Ir tada mes priėmėme prie keturiolikto amžiaus pabaigos: tada pastatyta Jogailos katedra. Toliau, Jogailos katedra sudegė 1419 metais. Tarp kitko, toje katedroje surasta kriptai, kurioje surastos pirmosios Lietuvos freskos su viduramžių gotikos tematika ir technika. Paralelių yra randama Vokietijoje ir kitur.

Kas po to, kai sudegė Jogailos katedra? Vytautas pastatė naują katedrą toje pačioje vietoje, tik žymiai padidino. Ji buvo 62 metrų ilgio ir praplatinta, ir jos sienos ir kontraforsai įjungti į dabartinę Stuokos-Gucevičiaus katedrą, pastatytą aštuonioliktajame šimtmetyje. Architektai, kurie kasinėja, turi visas rekonstrukcijas, kaip tos bažnyčios buvo viena ant kitos. Planai yra labai aiškūs. Reikia tikėtis, kad bus paskelbta greitai. Rezultaty skelbimas gali užsistėti, nors jau *Kultūros baruose* 1986 metais Kitkauskas ir Lisanka yra paskelbę straipsnių seriją, iš kurių galima susidaryti bendrą vaizdą.

Dabar aš noriu pereiti į katedros sodą, kur tarp Neries ir Gedimino kalno atkasta įvairių šimtmečių Vilniaus pilies gynimosi sistema. Mes girdėdavome, kad Vilnius yra Gedimino įkurtas, t.y. keturioliktame amžiuje. Dabar tas pats Lasavickas, kuris daugelį metų knisios po katedros sodą, yra jau suradęs ir atkūręs daug gynimosi sistemų. Pirmasis griovys ir pylimas ir bokštai datuojami galbūt kaip devinto ir dešimto amžiaus, toliau atkasta vienuoliktą-dvylikto bei trylikto-keturioliktą amžiaus gynimosi sistemos, visos mažiausiai toje pačioje vietoje. Ten, kur dabar yra gatvė į Antakalnį, prie pat tos gatvės, galima matyti kasi-

(Nukelta i 2 psl.)

Šiame numeryje:

Televizijos serija „Amerika“ • Dr. Marija Gimbutienė apie naujausius archeologinius kasinėjimus Lietuvoje • Dailininkas Juozas Bagdonas • Henriko Nagio eilėraščiai • Vilijos Mozūraitytės, Ramintos Lampsatytės ir Michael Kollars koncertai Miami ir Chicagoje • Nuomonės ir pastabos • Chicago teatruose

Neramios dailininko Juozo Bagdono drobės

Jo 75 metų amžiaus ir 55 metų kūrybos sukakčių proga

PAULIUS JURKUS

New Yorke, lietuviškame Woodhaveno priemiestyje, dažnai pamatysi ramiai praeinančių dailininką Juozą Bagdoną. Senokai jis čia gyvena, bičiuliaujasi ne tik su krautuvėm, bet ir su kavinėm, kur mėgsta su draugais pasidėti.

Tokių draugų apsuptas, jis 1986 metų gruodžio 11 dieną ir paminėjo savo 75-tą gimtadienį, o šių metų vasario 1 dieną LKM Federacijos New Yorko klubas Kultūros židinyje surengė popietę su dailininku sukaktuviniu. Čia buvo Pauliaus Jurkaus žodis apie jo asmenį ir kūrybą, kalbėjo ir pats sukaktuvininkas lietuviškojo meno problemomis ir paskui buvo rodomas didokas skaidrių rinkinys, kur buvo apžvelgta visa jo kūryba.

Šios dvigubos sukakties proga — 75 metai amžiaus ir 55 metai kūrybos — noris užėti siaurais laiptais į trečią aukštą, kur mansardiniame bute jis gyvena jau keliolika metų. Vienas jo kambarys paverstas studija, ir šiaip visi koridoriai ir dar kitas prieškambaris į kiemo pusę yra tos studijos tāsos — čia sudėta paveikslas ant paveikslų. Dar kvepia aliejiniais dažais, ir iš visur spinduliuoja kūrėjo nerimas. Tad ir verta sustoti ir plačiau pakalbėti — kas jis ir iš kur ateina ta jo kūryba, kas jai charakteringa?

Žemaitis atvyksta į Kauną

Dailininkas Juozas Bagdonas gimė 1911 m. gruodžio 11 d. Antrųjų Vėdeikių kaimė, Plungės valsčiuje, Telšių apskrityje. Gimė žemaičio ūkininko šeimoje. Mokėsi Plungės ir Telšių gimnazijose.

1928 metų rudenį išvyko į Kauną, kad galėtų ten lankyti meno mokyklą. Į ją įstojo tik 1929 metų sausio mėnesį. Tapybą studijavo prof. Justino Vienožinskio tapybos studijoje.

To meto Kaune virė gana gyvas meno judėjimas. Augo jaunoji dailininkų karta, kuri nepasitenkino senomis formomis. Taip neučia kilo sąjūdžiai prieš realizmą mene. 1930 m. Kaune susiformavo nepriklausomųjų dailininkų grupė, o 1932 m. „Ars“ dailininkų grupė. Vieni ir kiti nerimo ir norėjo ieškoti savitos tautinės kūrybos pradžios.

Dailininkas Juozas Bagdonas nepritapo nei prie vieno, nei prie kito. Dar buvo per jaunas, bet jau buvo pamėgęs darbą. Kaip dailininkas jis formavosi realizmo ir impresionizmo nuotaikose. Į lietuvių dailę su tapyba jis atėjo 1933 metais, Lietuvių pr-

Dailininkas Juozas Bagdonas

cūzų draugijos salėje Kaune su-ruošdamas parodą. Toje pirmoje parodoje buvo išstatyta apie 35 paveikslai.

Be peizažų ir natūrmortų, jis eksponavo paveikslų, į kuriuos buvo įvestos žmonių figūros — laikraščių pardavėja, motina su vaiku, baleto šokėja, girtuoklis ir panašios temos.

Tad nuo pirmųjų savo žingsnių tapyboje Bagdonas klypo į figūrinę kompoziciją. Spalviniu atžvilgiu jo kūriniai buvo tamsaus, niūraus, tragiškai liūdno kolorito. Dailininkas nuo pat pirmųjų savo žingsnių nesidomėjo sentimentaliais sauleleidžiais ar saulėje blizgančiomis jūromis, nepataikavo plačiųjų masių skoniui. To meto jo parodos recenzentai kritikavo tematiką, tamsų koloritą, spalvinį niūrumą, liūdesį.

Klausė ir stebėtojai, kodėl pas jauną dailininką tiek daug tragiškumo ir pesimizmo. Patarė gražiau ir optimistiškiau pažiūrėti į aplinką.

Bet jaunas Bagdonas nekreipė dėmesio į tuos patarimus. Toliau jis ieškojo žmogaus vidinio pasaulio: sudėtingumo, žmogaus dramos išraiškos.

Paveikslams temas ėmė iš gyvenamos aplinkos — kokia

matė ir kioje pats gyveno. Emociškai pergyvendamas aplinką, su meile ir vidine šiluma vaizdavo pilką lietuvišką gamtą, joje dirbančius ir gyvenančius žmones, taip formuodamas savo meninę pasaulėjautą. Žmogiškasis dramatiškumas stipriai jaučiamas visoje Juozo Bagdono kūryboje, iskaitant ir jo dabartinę abstraktinę tapybą.

Realistinė tapyba

Juozo Bagdono realistinės tapybos periodas tęsėsi maždaug iki 1958 metų, kada jis iš Kolumbijos persikėlė gyventi į JAV.

Iki 1944 metų jis parodose daugiausia eksponavo figūrines kompozicijas. Jų tematika — darbininkų, ūkininkų ir žvejų gyvenimas. Paveiksluose ryškus socialinis momentas. Štai paveikslų konkrečios temos: priešpiečiai per rugiapjūtę; skalbėjos; į darbą; ruošiasi rūkyti žuvį; laikraščių pardavėjas; gėlių pardavėja; pajūrio moterys ir kita.

Už jo figūrinę kompoziciją — „Iš jūros grįžus“ 1938 metų rudens dailės parodoje jam buvo paskirta pirmoji valstybinė premija. O pati paroda buvo skirta Lietuvos Nepriklausomybės 20 metų sukakčiai paminėti.

Juozo Bagdono peizažai turėjo niūrų, tragiškai liūdną koloritą. Natūrmortams, portretams būdingas dekoratyvumas su sovizmo įtaka.

Per visą prieškarinį laikotarpį jis reikšėsi kaip pajėgus ir talentingas tapytojas, turįs visus gero tapytojo privalumus.

Paskutinius trejus nepriklausomos Lietuvos metus Juozas Bagdonas aktyviai dalyvavo Lietuvių dailininkų sąjungos veikloje. Okupacijų metais jis gyveno Vilniuje, dirbo Vilniaus dailės muziejuje ir mokytojo dailiųjų amatų mokykloje. Ten tapė senąjį Vilnių ir jo apylinkes, Trakus, šiek tiek kūrė ir figūrinių kompozicijų.

Karo audros jį išbloškė iš tėvynės. Gyveno ir dirbo Vienoje, paskui Kemptene, Vangene. Karui pasibaigus, persikėlė į Ravensburgą, kur mokytojavo lietuvių gimnazijoje ir tęsė savo realistinę kūrybą. Tai buvo jo akvarelės ir aliejinė tapyba.

Pakeliui į abstraktą

1948 metų gruodžio mėnesį jis iš Vokietijos emigravo į Kolumbiją, apsigyveno Bogotoje. Meno dalykus dėstė kolegijoje ir valstybinėje dailės akademijoje — keramiką ir dekoratyvinę skulptūrą. Tuo pačiu metu jis turėjo ir savo moderniosios keramikos studiją. Jo keramikos darbai plito su pasisekimu ir davė impulsą Kolumbijos moderniajai keramikai.

Keramikos darbuose glazūrinės spalvos, prie aukštos temperatūros virsdamos, susimaišo, išsiliesia ir sukuria visai naujus ritmus bei judesius. Tai ir sugundė dailininką ir aliejinėje tapyboje ieškoti panašių judesių. Tai ir buvo jo susitikimas su abstraktu.

O keramikos darbuose tuo metu jis įvedavo gana daug grafinių linijų, ypač modernių vazų kūryboje. Pradžioje tas linijas jis perkėlė ir į tapybą, jas visai sukryžiuo ir gavo naują ritmą, naują erdvę, kurią jau užpildė abstrakčiomis formomis.

Dailininkas 1958 metais iš Kolumbijos persikėlė į Jungtines Amerikos Valstybes. Sustojo pirma Washington, DC. Čia turėjo dailės studiją, kur kūrė keramiką, skulptūrą. 1960 m. suorganizavo galeriją, kurioje ruošė amerikiečių ir užsienio dailininkų parodas. Washingtono didžioji spauda dėjo galerijos nuotraukas ir ne kartą paminėjo jo parodas. Galerija užsidarė 1963 metais, ir jis pats 1964 persikėlė į New Yorką.

Kas tas jo abstraktinis menas?

1963 metais jis galutinai atsiveikina su realizmu ir ima puoselėti abstraktinį ekspresionizmą. Ši jo tapyba pasižymi spontaniškumu, laisvumu. Pirmiausia jam rūpi gera, sodri tapyba. Jis nuolat ir nuolat grįžta, turtindamas faktūrinį įvairumą, inėdamas didelį spalvinį sodrumą. Dėl to kartais dažai kraunami labai storai, dedama ir smėlio, kad tik būtų didesnis turtingumo efektas.

Savo abstrakte jis ieško judesio. Nesustoja ties ramiomis, sustingusiomis plokštumomis. Viskas pas jį plyšta, tyška, sukasi ir sukasi. Didelėje erdvėje juda įvairios formos.

Erdvė jam irgi labai būdinga ir charakteringa. Jo sukurti fantazijų paveikslai gyvena erdvėje, ne plokštumoje. Erdvė begalinė, rodos, lyg žiūrėtum nuo didelių kalnų į begalines platumas.

Išsiūrėjus į jo formų judesį, i formų gausmą, mus pagauna ispūdis, lyg būtų prasiveržęs ugnikalnis ir svaidytų akmenis iš savo kraterio. Jo paveikslai — tai kosminis kataklizmas, kosmo katastrofa. Drauge tai reiškia ir žmogaus vidinį nerimą.

Erdvės nuojauta ir formų judesiai jį stumė stumė į didelio

IŠ CIKLO: PAVASARĖJANT

ATOLALDIS

Korėdami ir juoduodami
tirpsta pusnynai.
Raibuliuojanti
vidudienio saulė virina
savo garuojančioje katilinėje
ant pusnuogio stogo
paskutinį
išprakaitavusį
ledą...
Vėjo šuorai drėgni
pakėdėna pralėkdami
ant kraigo išsirikavusi
linksma varnėnų parada.

RIGOR MORTIS

Po nuožmišs
amžinės lyg
žiemės
prisikėli
pagaliau ir tu
kartu
su gruodo
nukamuota
žemė, Žemynos motina,
iš po juodo
pažliugusio sniego.
Ir jauties,
lyg pabudęs po
amžybės trumpos:
pusiau miego,
pusiau mirties.

BALANDIS TARP KĖDAINIŲ
IR DOTNUVOS

Pro vagono langą
prabėga juodai ir baltai
išmarginti arimai. Padangės
pačiam pakrašty
lekia sodybos, miškai
ir balti
debesys sukdami ratu.
Iš retų
ir drėgnų
juodžemio lopinių
kyla į skrendanti
dangų
ir krenta
staiga, nelauktai,
vėlei ir vėlei,

Henrikas Nagys

kaip akmenėliai,
čirenančių vityrėlių
šimtų šimtai.

PAŽADAS

Prastūgavo
piktos pūgos.
Mūsų visas pasaulis,
po pusnynų našta susigūžęs,
dabar susitraukė į kaulo
baltumo
akinanti
kiemo keturkampį.
Lesinų
kiekvieną vidurdienį
paukščius, kad nesuledėtų
sparnai ir kraujas nuo netikėtai
užpuolančių Arktikos vėjų
nakčiai atėjus.
Ir bandau išskaityti
pelenių ir sniegėnų
pėdutėmis parašytą
keistą dantiraštį
ant puraus sniego:
po kietu pašalu
dar tebemiegančio
pavasario parašą.

Henrikas Nagys

formato paveikslus. Jis yra sukūręs tokių abstrakčių drobių, kurių dydis 10 pėdų iš 22 pėdų.

Ir stovėdamas prieš tas dideles drobes, žmogus dar labiau jaučia savo vidinį nerimą, mūsų laiko nerimą, kur viskas veržiasi ir dūžta.

Šalia tapybos jis mėgo ir skulptūrą. Ją kūrė Kolumbijoje ir atvykęs į Ameriką. Ji abstrakti, bet

nėra tokia dinamiška kaip tapyba, dominuoja tik kelios formos, plokštumos, kurios ritmingai judėdamos ir sudaro jo kompoziciją.

Dailininkas niekada neforsavo savęs, nekeitė savo stilių taip sau, bet prie jų priėjo puoselėdamas gilesnes mintis, filosofuo-

damas, ieškodamas atsakymo savo nerimui. O to nerimo turi visi žmonės, ir tai jis labai dramatiškai pavaizdavo savo abstrakčiose drobėse. Plyšta kalnai, uolos, krinta medžiai, miškai, keliai debesys ir puola, keliai rūkai ir sukasi, tyška. Pro juos gi šviečia gelsvas tolimesis dangus, toji didžioji visata, kurioje gyvena žmogus ir pats skrieja kaip tie jo daiktai. Abstraktinis menas labiausiai ir išsakė patį dailininką. Ir šis dailininko Juozo Bagdono sukurtas menas yra vertingas įnašas į lietuvių moderniąją dailę.

POEZIJOS SPEKTAKLIS BOSTONE

Balandžio 11 dieną Bostone rengiamas poezijos spektaklis, skirtas pagerbti poetus Antaną Gustaitį ir Stasį Santvarą.

Programoje bus inscenuota Gustaičio ir Santvaro kūryba, rodomos skaidrės, išryškinančios poetų asmenybes, bei dainuojamos liaudies dainos, pritaikytos parinktų eilėraščių nuotakai. Programą paruosė Mirga Girniuvienė ir Zita Krukonienė bei talkininkai.

Poezijos spektaklis įvyks šeštadienį, balandžio 11 d., 7 v.v., Lietuvių piliečių klubo trečio aukšto salėje, 368 West Broadway, South Boston.

Juozas Bagdonas

Bažnytkaimis

Juozas Bagdonas

Kompozicija (aliejus)

Mūsų menininkų iš Vakarų Vokietijos pasirodymas Miami

ALGIS ŠIMKUS

Hamburgo Hochschule fuer Musik operos klasės profesorė, anksčiau čikagietė pianistė-muzikologė Raminta Lampsatytė-Kollars, pasinaudodama Vakarų Vokietijos ir JAV menininkų pasikeitimo organizacija, jau kelinti metai atvyksta Amerikon su pora jaunų menininkų koncertams įvairiuose universitetuose. Šiais metais Raminta atvažiuo su šiemet dainavimo klasę Hamburgo mokykloje baigiančia soliste, mecosopranu Vilija Mozūraityte ir savo vyrui smuikininku Michael Kollars. Mūsų menininkai greta pasikeitimų agentūros jiems suruoštų koncertų universitetuose, šiemet pasirodys dar atskirai pasirodyti ir Miami, Chicagos bei Los Angeles lietuviams. Pirmas tokių pasirodymų įvyko kovo 1 dieną Miami lietuvių klube ir sutraukė pilną pietinėje Floridoje gyvenančių ir čia nuo žiemos šalčių pabėgusių lietuvių auditoriją.

Koncerto atrakcija buvo jau prieš trejetą metų Miami girdėta, tada dar neseniai iš Lietuvos su šeima persikėlusį į Vokietiją Vilija Mozūraitytę. Ji tada buvo baigusi Kaune Juozo Gruodžio Aukštesniojoje muzikos mokykloje dirigavimo bei fortepijono kursus ir buvo tik pradėjusi dainavimo studijas Hamburgo Aukštojoje muzikos mokykloje. Dabar Mozūraitytė jau ruošiasi savo diplominiam koncertui Hamburge, kuris įvyks gegužės 21 dieną. Jau prieš trejetą metų Mozūraitytė padarė gera įspūdį savo giliu ir skambiu mecosopranu balsu ir dar Kauno mokyklos jai įskiepytu muzikos supratimu bei profesionalumu. Studijuodama Hamburge ji pasiekė gražių tolimesnių rezultatų. Perna į jai laimėjo pirmąją vietą Mendelssohn vardo konkurse Vakarų Berlyne, o šiemet savo padėtį dar įtvirtino, gaudama pirmąją vietą Muenchene Richard Strauss vardo jaunųjų dainininkų konkurse. Po tokių įspūdingų pasiekimų, atrodo, kad Vilijai kelias į sėkmingą dainininkės karjerą neturėtų būti sunkus. Ji jau dabar turinti daug pasiūlymų iš įvairių Vokietijos operų, nors nesanti dar apsisprendusi ar iš karto pasinerti į kasdienią darbą profesinėje operoje, ar dar pasvesti metus besitobulinant ir ruošiant repertuarą.

Miami mūsų menininkai atliko aukštą akademinio lygio ne dažnai girdimų dalykų programą. Pirmoje dalyje Vilija Mozūraitytė padainavo Vlado Jakubėno dainas: Vaidi, didi girios medeliai, Plaukia antelė, Oi, mergyte, ir Tėvas su močiute savo. Toliau ėjo Lietuvoje jau prie mūsų muzikos klasikų priskirto Juozo Gruodžio dainos: Žemė kėlė žolę, Esk, karvutė, Obelėlė ir Alaus, alaus. Ši dalis baigta penkiomis devyniolikto šimtmečio pradžios vokiečių kompozitoriaus ir dirigento Louis Spohr dainomis su smuiku ir fortepijonu. Jo darbai dabar retai girdimi, nors kitados būdavo lyginami su Beethovenu. Vokietijoje, atrodo, šis kompozitorius dabar pradėdamas vėl vertinti. Antroje programos dalyje Mozūraitytė padainavo po dvi retai girdimas prancūzo Maurice Ravel ir austrų atonalios pakraipos kompozitoriaus Alban Berg, Arnold Schoenberg mokinio, ekspresionistinės dainas.

Pasirinkdama tokią lietuviams klausytojams daugiausia neįprastą ir gerokai svetimą programą Mozūraitytė parodė, kad ji nesiekia pigių katučių nudainuotomis įprastinėmis dainomis. Tačiau net ir šias eilutes rašančio nusteibimui, Mozūraitytės įspūdingas, apvaldytas mecosopranas, geras įvairuojančių stilių dainų supratimas ir rimta, profesionali scenos laikysena klausytojų buvo tinkamai įver-

Solistė Vilija Mozūraitytė Chicago Jaunimo centro scenoje per „Margučio“ koncertą kovo 15 dieną.

Nuotrauką Jono Tamulaičio

... ir Chicagoje

MINDAUGAS BIELSKUS

Jaunimo centre kovo 15 dieną pasirodė dainininkė Vilija Mozūraitytė, pianistė Raminta Lampsatytė ir smuikininkas Michael Kollars. Šie trys muzikai iš Vokietijos atliko dainų, arijų bei smuiko ir fortepijono kūrinių programą.

Didžiausia dalis programos susidarė iš įvairių lietuvių, vokiečių bei prancūzų dainų ir kelių arijų iš Bizet operos „Carmen“. Vilija Mozūraitytė, altas, atliko publikai gerai žinomas „Habanera“ ir „Seguidilla“, kurios kaip tik ir paliko didžiausią įspūdį. Jos sugebėjimas savo balso atspalvius pritaikyti ir tuo pajavrinti šias arijas parodė jos techninį sugebėjimą. Be to, jos balsas gražus, išlygintas. Interpretacija šių arijų buvo santūri, nepasizymėjo dideliu patosu, antra vertus, nebuvo visai šalta.

Trumpai, ne Carmen scenoje pasirodė, o Vilija. Ar tai dėl nepalankaus programos išdėstymo, kuris neleido dainininkei ir publikai susigvyventi, ar dėl kito, nežinau. Tikras esu, kad jos Carmen operos spektaklio rėmuose geriau pavyktų.

Vilijos Mozūraitytės parinkti kūriniai buvo tikrai neeiliniai. Iš lietuviškų dainų įdomiausios buvo J. Juzeliūno „Linela, linagauda“ ir „Ažu maralių čiuta“. Šios dainos pagrįstos lietuvių liaudies dainomis. Užuo bandant išprausti jas į devyniolikto amžiaus harmonijos rėmus, kompozitorius panaudojo ir išryškina liaudies dainų disonansus ir tuos pajavrinti šias arijas parodė jos techninį sugebėjimą. Dainininkė gerai jas atliko. Žinoma, išgirdus šitokias dainas, kurios savo struktūra ir dvasia labai artimos liaudies dainoms, kyla klausimas, koks yra tinkamas atlikimo

priedui dar pridėdama tos pačios operos trečiojo veiksmo kortų sceną. Čia Mozūraitytė pasirodė turinti operinių gabumų. Arijose ji ne tik pademonstravo platesnes savo balso galimybes, bet taip pat parodė, kad Hamburgo mokykloje ji yra gavusi tvirtus operinio dainavimo ir vaidybos pagrindus.

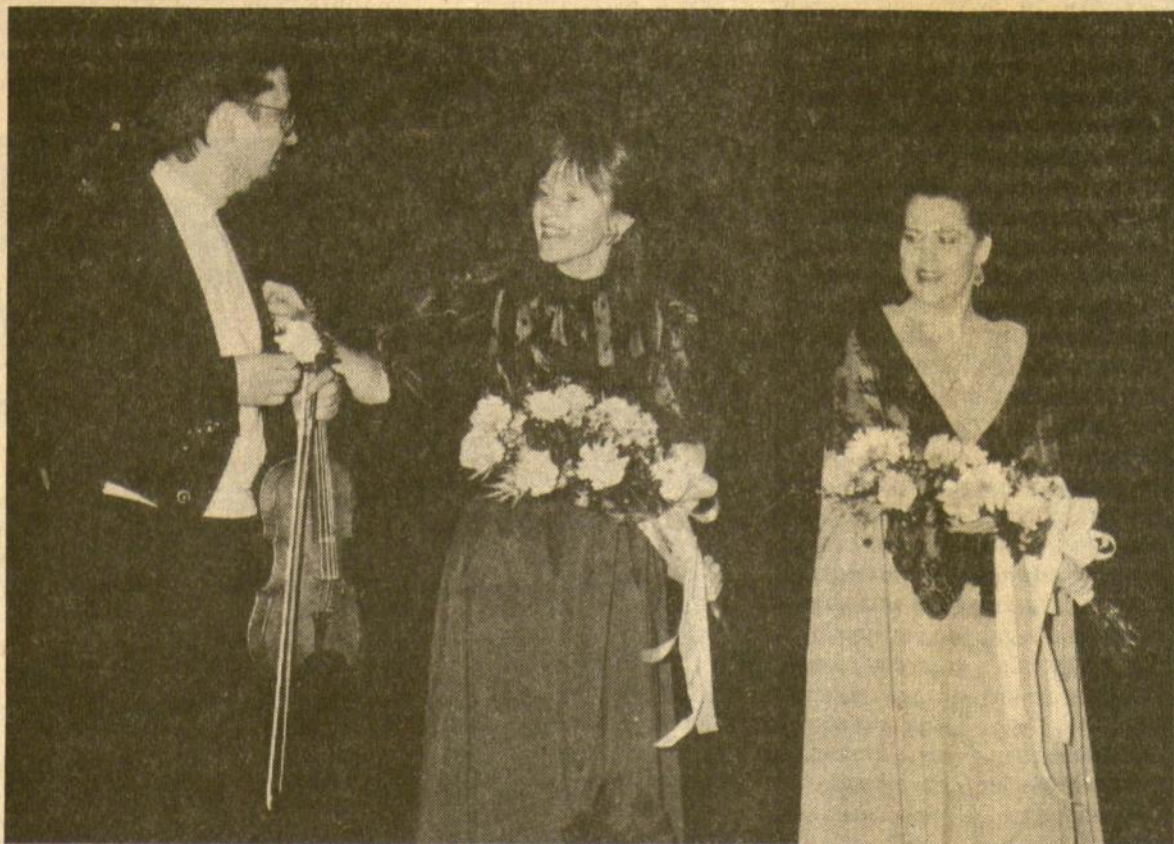
Mozūraitytei norisi vien palinkėti sėkmės jos užsibrėžtame kelyje. Jei ji ir toliau sugebės tobulėti kaip iki šiolei, neabejotina, kad lietuviai galėsime su laiku didžiulius dar viena pasaulinės scenos garso pasiekusia soliste.

Programą įdomiai pajavirino smuikininkas Michael Kollars, pagrodamas solo su Ramintos palyda Lietuvoje gyvenančio Juliaus Juzeliūno Sonatą smuikui su fortepijonu. Tai techniškai nelengvas naujesnių muzikinių užuominų kūrinys, kurį smuikininkas atliko švariai ir stilingai. Jis po to dar pagrojo tris Johannes Brahms Vengrų šokius, kuriuose turėjo progos parodyti savo grojimo techniką ir muzikinį gaivumą.

Koncertui akompanavusi Raminta Lampsatytė yra jau ne kartą įrodžiusi savo talentą šioje srityje. Jai vienodai lengvai skamba lengvesnės lyriškos dainos, kaip ir techniškai tikrai sunkūs ir komplikuoti Juzeliūno, Bergo ar Brahms dalykai. Ne veltui Raminta Europoje pakartotinai laimi konkursų pažymėjimus už geriausią ansamblinį grojimą su įvairiais solistais ir instrumentalistais. Jos tobula muzikavimas daug prisidėjo ir prie šio koncerto nenukrypstančiai aukšto lygio.

būdas. Ar pamėgdžioti, ar atkurti kaimo dainininkės atlikimo būdą, ar panaudoti visus išlavinto balso privalumus. Vilija Mozūraitytė atliko jas įprasta meno dainų technika.

Be lietuviškų dainų ji padainavo dvi Maurice Ravel dainas, „Un grand sommeil noir“ ir „L'Indifferent“. Abi dainos gerai atliktos; čia ypač prisidėjo Raminta Lampsatytė, kaip akompaniatorė pirmoje dainoje. Buvo įdomu išgirsti Alban Berg dainas, kurių anksčiau nesu girdėjęs. Nemažą programos dalį užėmė penkios Louis Spohr dainos balsui, smuikui ir fortepijonui. Iš jų geriausiai patiko paskutinė. Pirmos dvi nebuvo įdomios. Spohr'o akompanimentas seka dainininkės partiją be daug pajavrinimo, smuiko partija kažkodėl neaiški. Trečia daina „Erlkoenig“ įdomi vien dėl to, kad tema tokia žinoma. Goethės eilėraštis ir Schuberto pritaikymas laikomi romantizmo šedevrais. Tad klausytojui įdomu

Svečiai iš Hamburgo, Vakarų Vokietijos, kovo 15 dieną atlikę programą „Margučio“ surengtame koncerte Jaunimo centre, Chicagoje: smuikininkas Michael Kollars, pianistė dr. Raminta Lampsatytė ir solistė Vilija Mozūraitytė. Nuotrauką Jono Tamulaičio

Nuomonės ir pastabos

Kas statydino Šv. Onos bažnyčią Vilniuje?

Draugo kultūriniam priede, 1987 m. vasario 28 d. Nr. 41(9), išspausdintas Vytauto Bagdanavičiaus, MIC rašinys apie Lietuvos didįjį kunigaikštį Žygimantą Augustą (1544-1572).

Ten, tarp kitko, taip išsireiškta: „... tačiau jis yra mylimas už jo dmesį Vilniui.“

Ir iki šiai dienai ten esama jo pastatų. Taip jis yra statytojas Šv. Onos bažnyčios, kuri yra Vilniaus statybos pasididžiavimas.

Šia bažnyčia jis pradėjo statyti kaip antkapį savo labai pamiltai žmonai Barborai Radvilaitei (pgl. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, *Lietuvos istorija*, Chicago, 1956 m., p. 406).

Dėl šio teigimo, manau, reiktų gerokai suabejoti. Aš manau, kad tai yra bažnyčių, vardų ir vietų sumaišymas... Vilniuje, įvairiais laikais, yra buvę daugiau Šv. Onos vardo bažnyčių ir dažnai nežinančiųjų jos supainiojamos... Pvz., vienu metu buvo manoma, kad ją statydino Vytautas savo žmonai Onai prašant. Vėliau paaiškėjo, jog toji bažnytelė stovėjo Žemutinės pilies ribose. 1551-1571 m. pastatyta bažnytelė Žemutinės pilies teritorijoje, kuri vadinta Šv. Onos-Barboros, bet gal ne tiek šventosios garbei, kaip Barboros Radvilaitei atminimui... Pamatai atkasti 1956-57 m.

Jis (Žygimantas Augustas) sakoma, norėjo joje palaidoti savo žmoną Barborą Radvilaite, jo didelę meilę, kurią tikriausiai jo motina karalienė Bona lėtai veikiančiais nuodais numarino... Žygimantas Augustas nenorėjo jos Lenkijoje palaidoti, o be to, ji pati jo prašė būti palaidota Vilniuje...

Garsioji Šv. Onos bažnyčia jau minima apie 1500 metus, ją vadinant „kopyčja“. Ji buvo 1550-1581 metų laikotarpiu atnaujinta ar perstatyta? Žygimantas Augustas mirė 1572

palyginti, kaip kitas kompozitorius šiuo tekstu pasinaudos. Tema labai dramatiška — vaiko, tėvo ir Mirties pokalbis prieš vaiko mirtį.

Per visą Spohr'o dainų atlikimą nebuvo jausama, kad dainininkė ir kiti ansamblio nariai būtų buvę labai glaudžiai susigroję, nors kiekvienas techniškai gerai atliko savo partijas.

Viena iš įdomiausių programos dalių buvo Juliaus Juzeliūno „Sonata smuikui ir fortepijonui“, kurią atliko Michael Kollars ir Raminta Lampsatytė. Tai kūrinys, kuris davė progą ir smuikininkui, ir pianistei parodyti interpretacinius bei techninius sugebėjimus. Pirmą kartą ši kūrinį girdint, daugiausia prisimenu paskutinę dalį, Finalą, kuris buvo variacijos ar rondo forma. Šią dalį išgroti gali tik tokie virtuozai kaip Michael Kollars ir Raminta Lampsatytė. Be abejonės, abu atlikėjai buvo puikiai susigroję. Brahms'o „Vengrų šokiai“, pritaikyti Joachim'o, irgi buvo gerai atlikti.

Ši programa buvo neeilinė. Mielai būčiau išklaušęs ilgesnį ar atskirą dainų ir arijų programą ir atskirą smuiko ir fortepijono programą. Tikiuosi, kad atlikėjai vėl grįš į Chicago ir kad teks netrukus užtikti Vilijos Mozūraitytės vardą operų programose.

Kelios pastabos. Publikai. Jei programoje yra kas nors su grupuota, pavyzdžiui, Juzeliūno sonata, tai tada nereikia ploti, kol paskutinis kūrinys ar dalis nėra baigti. Niekas neploja po Beethoveno Penktosios simfonijos pirmos dalies, nors ir Herbert von Karajan dirigutu.

Fotografams. Nors mes, kaip publika, žiūrime į koncertą kaip į progą atsileisti po savaitės darbų, reikia prisiminti, kad scenoje atlikėjai pačiam darbo įkarštyje ir nereikia juos trukdyti. Pagalvokite jei, kai jūs jau būtute pasirodę paspausti foto aparato mygtuką, kas nors pribėgtų ir bakstelėtų jums į ranką. Darbas, be abejo, sunkiau vyktų. Juk galima nieko netrukdanč po koncerto kiek nori fotografuoti.

metais, o Šv. Onos bažnyčia užbaigta atstatyti 1581 m. Atrodo, jog Šv. Onos bažnyčios atstatymą rėmė Lietuvos didikai Jurgis ir Mikalojus Radvilos. 1581 metais Bernardinų kronikoje užrašyta: „Bažnyčia su didelėmis išlaidomis meniskai išplytų naujai pastatyta“.

Aš turiu istorikės Vandos Sruogienės *Lietuvos istorijos* šeštosios laidos knygą. Ten nieko nemačiau apie minėtąjį teigimą, kad Žygimantas Augustas statydino garsiąją Šv. Onos bažnyčią. Jei kitoje laidoje tas tvirtinama, tai esu tikras, kad ten klystama! (Zr. *Lietuvos senovės paminklai*, Chicago, 1982, psl. 141).

Marius Blynas

Šv. Onos bažnyčia

— Dr. Vandos Daugirdaitės-Sruogienės veikale *Lietuvos istorija: Lietuva amžių sukūry* (Chicago: Tėvynės mylėtojų draugija, 1956) psl. 406 rašoma: „Barbora buvo palaidota katedroje greta Elzbietos Habsburgaitės. Žygimantas Augustas tuojau ėmėsi statyti gotišką Šv. Onos bažnyčią, kuri turėjo tapti Barboros mauzoliejom, bet statyba baigta tik jam mirus ir kūnas niekuomet ten nebuvo perkeltas (jis atrastas Vilniaus katedros požemy 1931 m.)“.

Red.

Dėl Madisono — Vilniaus susigiminiavimo

Visi gerai žinome anekdotą apie *Draugo* ir *Tiesos* pavadinimų apmainymą. Kartais anekdotas atvirksčiai įsigyvendina: *Draugas* parodo savo vardo tinkamumą, išspausdindamas straipsnius, tikėjusius tiktai *Tiesos* tiesai. Taip įvyko 1987.III.21 dienos priede, kai išspausdinote „visk.“ reakcinį straipsnį „Vilniaus-Madisono „seserystė“ — dezinformacijos festivalis“. Straipsnyje apie „dezinformaciją“ pilna dezinformacijos — klaidų, kurių buvo galima išvengti, patikrinus faktus, kaip mūsų laikraščiams dera.

Visų pirmausia autorius aiškiai nežinojo, kad Madisono-Vilniaus giminystė jau gerus metus nagrinėjama. Projektas ne naujas ir nebuvo pirmą kartą paskelbtas „Draugystė su Tarybų Sąjunga“ mugeje, kaip autorius aiškina. Prof. Alfredas Sennas jau seniai susitiko su projekto valdyba aptarti Madisono-Vilniaus susigiminiavimo galimybes, kritiškai išdėstydamas ir įvertindamas neigiamumus ir teigiamumus bei etines-politines problemas.

Antra, ponija Ruth Pauly, antros kartos rumunė, kurios tėvai kentėjo po Stalinu, nėra Madisono savivaldybės (Madison Common Council) narė. Tokios keblios klaidos buvo galima lengvai išvengti, pasitikrinus su miesto savivaldybe. Ji priklauso Madisono esančio giminystės komiteto valdybai. Komitetas priklauso prezidento Reigano pirmininkaujamam projektui „American Sister Cities International“, kuris patvirtino Madisono ir Vilniaus sugiminiavimą. Madisono komitetą įsteigė ir globoja Viskonsino apygarda organizacijos „Clergy and Laity Concerned“, kuri yra krikščionių ekumeninė organizacija, puoselėjanti taikingus tarpautinius ryšius tarp tautų ir kraštų. Jos direktorių tarybai priklauso ir priklauso ne vienas JAV Romos katalikų vyskupas. Apie kitus autorius suminėtus bevardžius asmenis nežinau ir nenoriu spėlioti.

Trečia, autorius klaidingai apibūdino susigiminiavimo tikslus. Pagrindinis tikslas yra kultūriniai mainai tarp miestų bei valstijų, t.y. ne tik Vilnius ir Madisonas, bet ir Lietuva su Viskonsinu dalintusi savo kultūriniais, moksliniais, istoriniais, religiniais, kalbiniais, dailiniais lobynais. Kadangi miestų sugiminiavimas reikalauja valdžios pritarimo,

susigiminiuosiančių miestų burmistrai susitinka iškilmingai pasirašyti sutartis.

Ketvirta, autorius nutylėjo, kad Madisono lietuviai susitiko su komitetu išreikšti savo pageidavimus ir rūpesčius. Vilnius nėra tarybinis miestas; Amerika de jure nepripažįsta Lietuvos inkorporacijos į TSRS; Lietuvoje ir Vilniuje gyvena lietuvių absoliutinė dauguma, kuri savo kalbą, papročius, daile ir t.t. vysto. Vyresnės kartos lietuviams nepaprastai skaudu, kad Tėvynę apleido, bėgant nuo komunizmo. Komitetas dabar giliau supranta reikalus, ypač apie „tarybininkavimą“, ir pramato savo veiklą tiksliai ir atitinkamai pritaikyti prie Vilniaus ir Lietuvos padėties. Susirinkime dalyvavę Madisono lietuviai ir latviai pritarę puoselėti giminystės ryšius tarp mūsų miestų, jeigu Vilnius ir Lietuva nebus „tarybiškai“ traktuojami.

Vilius Lukas Dundzila

Madisono lietuviai

— Šiuo klausimu norėtume atkreipti skaitytojų dėmesį į šios savaitės antradienio (kovo 31 d.) *Draugo* numerį St. S. straipsnį „Lietuviai kovoja prieš „Sister City“ suporavimą“, kuriame plačiau nušviečiama Madisono lietuvių reakcijos ir jų veikla šio projekto atžvilgiu. Taip pat: Madison-Soviet Sister Cities biuletenyje „Scoop“, c/o Clergy and Laity Concerned (Winter 1987, vol. 4, no. 1), savo pranešime „Face-to Face with Vilnius, Soviet Sister of Madison“ Ruth Pauly rašo, kad Clergy and Laity Concerned (9 asmenų delegacija) kaip Sovietų Taikos komiteto svečiai, 1986 m. lapkričio mėnesį atsilankė Maskvoje, Vilniuje, Taškente ir Samarkande, o Vilniuje susitikusi su burmistru Algirdu Vileikiu aptarti Madisono ir Vilniaus giminystės projektą, atstovavo žydu, metodistų, islamo ir kvakerių tikyboms. Tad galima būtų suabejoti, ar kai kurių JAV katalikų vyskupų ankstesniais (t.y. Vietnam karo laikais) ar ir galimas dabartinis dalyvavimas Clergy and Laity Concerned organizacijoje jau turėtų būti laikyti nas paskata katalikams pritariti tos organizacijos kurios nors vietinės apygardos projektams. Manome, jog yra gerai, kad mūsų visuomenė tapo išjudinta teisėtai viešai reikšiai šio krašto spaudoje ir politikoje, bet, taigi, kaip suskato ir savo tarpe geriau išsiaiškinti šitokių sumanymų implikacijas. Kad tai dar vis itin reikalinga, matome ir iš ligišlinių paskelbtų šiuo reikalu informacijų, ir iš šio Vilniaus Luko Dundzilos laiško. — Red.

Chicagos teatruose

Muzikinė komedija apie vienuoles

Mėgstantieji teatrą turėtų nepraleisti progos pamatyti naują muzikinę komediją „Nonsense“, kurią stato netoli nuo lietuvių gyvenamų rajonų esantis Forum teatras (5620 South Harlem). Veikalo pasisiekimą liudija faktas, kad ši muzikinė komedija dabar yra ir New Yorko, Bostono, Toronto, Philadelphia, Clevelando, Detroito, Miami, Los Angeles, San Francisco, Londono ir Sidnėja scenose. Pavadinimas sudarytas iš „Nun“ (vienuolė ir „sense“, prasmė), bet tarant skamba kaip „nonsense“ — nieku. Visas vaidinimas ir sudėtas iš tokių džiugių, smagių niekučių, bet ta mozaika tokia linksma, visas vaidinimas toks gyvas ir gausiai perpintas humoru bei praturtintas dainomis, lengvu baletu. Ypatingo spalvingumo duoda faktas, kad scenoje tematamos tik vienuoliškuose abituose „seselės“.

Is tikrujų, tai vis gabios aktorės, kai kurios baigusios universitetinius mokslus, dalyvavusios baletu trupėse. Visos gražiabalsės, igudusios, gabiai pina vienuolišką rimtį su humoristinėmis išdaigomis. Įvesta net tokių neįprastų scenų, kaip „mirštančios vienuolės baletas“, ir jis kažkaip rimtai humoristinis. Vaidybos kaleidoskopinė skalė įvairi — nuo virtuvės scenų iki iškilų religinių giesmių, ir viskas švaru, patrauklu, linksma, o drauge ir skaidriai meniška. Dainas ir vaidybos slinkti palydi trijų muzikantų orkestrėlis, bet panaudojant vadinamus sintesizerius skamba ryškiai.

Juoz. Pr.